

ЗАМАНИ

Газета издаётся на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: gazeta.zamankbr.ru

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

ВИДЕОКОНФЕРЕНЦИЯЛА

Къырал башчы льготалы программаланы чырмаусуз хайырланырча этерге кереклисин къаты эсгертгенди

РФ-ни Президенти Владимир Путин 23 апрельде къыралда бек улуу банклары оноучулары бла кенгеш бардыргъанды. Анда сёз пандемияны кезиунде инсанлагъа бла экономикагъа болушлукъну, къытлыкъгъа къажуу жумушлада банклары жерини юслеринден баргъанды. Къыралны башчысы банк системагъа ышанганын билдиргенди, аны бла бирге уа аланы ишлерине тарыгыула болгъанларын да чертгенди.

Кенгеш видеоконференция амал бла бардырылгъанды. Анга Герман Греф («Сбербанк»), Андрей Костин (ВТБ), Пётр Авен («Альфа-банк»), Михаил Задорнов («ФК Открытие»), Дмитрий Гусев (Совкомбанк) къатышханды.

Аны ача, Владимир Путин бююнлюкте банклагъа къыйын болумда ишлерге тошгенин анылагъанын айтханды. Къыралны инсанларына болушханда, къоранчланы ала кеслерини бюонларына алгъандыла.

Ол ипотеканы, башха кредитлени къайтаралмагъанлагъа «кредит каникуллары», бизнесге ишчилерине айлыкъны телерге льгота кредитлени беруу иш къалай къуралгъанын билдире суйгенди. Дагъыда ипотеканы 6,5 процентге беруу жаны бла жангы программа къалай башланганын, къурулушчула бла байламлыкъла къуралгъанларын, документлени созмай, къысха заманын ичин-

де, чырмаусуз хазырлауу юслеринден да соргъанды. Къыралны оноучусу пандемияны кезиунде аны хатасы жетгенлеге шарт болушлукъла керек болгъанларын чертгенди. «Къачан эсе да бирде себеплик этербиз деген анта адамга да керекмейдиле. Аллай оноуладан хайыр болушлукъ туйюлдю», - деп эсгертгенди ол.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Казбек Коков предпринимательле бла кризисге къажуу мадарланы сюзгенди

Видеоконференция халда КЪМР-ни Башчысы Казбек Коков республиканы бизнес-сообществосу бла жангы коронавирус инфекцияны жайылыу болумунда бир къауум макъаналы соруулары бла жарсыулары сюзгенди, излемлеге бла сурамлагъа тынгылагъанды.

Кенгешини ишине КЪМР-ни Правительствосуну Председатели Мусукланы А.Т., КЪМР-

де Предпринимательлени эркинликлерини сакълау жаны бла уполномоченный Ю.С. Афасижев, республиканы Правительствону бла Парламентини экономика бёлюм жаны бла келечилери, Опора России эм Деловая Россия жамуат организациялары регион бёлюмлерини таматарлары къошулгъандыла.

«Болум эс бурурчады. Битеу дуня экономикагъа, бю-

тунда гитче бизнесге, къыйынды», - деп белгилегенди КЪМР-ни Башчысы, предпринимательлеге айланп.

Аны бла бирге, деп къошханды К.В. Коков, ол битеу дуняда, бизни къыралда да къалай эсе баргъанын керемиз. Адамланы жашауларына бла саулыкъларына къоркъуу чыккъанды. Биз ол затлагъа бек къайгырабыз. Жолугъуулары, адамланы асламлы жыйлыулары азайтуу магъаналыды. Аны ючюн чеклеу мадарланы хайырланаргъа керек болгъанды. Ол а бирси къыраллада болгъан болумладан – ауур ауругъанлары санларыны терк ёсууден – кътуулургъа онг бергенди.

Экономикагъа хатасы сезимли болмаз ючюн, гитче эм орта бизнесге деп кризисге къажуу амалла жарашдырыладыла, аланы баш борчлары иши жерлени сакълауду, компаниялагъа болушлукъ этюудю.

Ахыры 2-чи бетдеди.

2019 жылны 1 январьдан башлап 31 декабрине деритотчёт кезиуде айдаланы, къоранчланы, ырысхыны эмда ырысхы бла байламлы борчланы юслеринден шартланы берууну юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны

УКАЗЫ

Россей Федерацияны Президентини «2019 жылны 1 январьдан башлап 31 декабрине деритотчёт кезиуде айдаланы, къоранчланы, ырысхыны эмда ырысхы бла байламлы борчланы юслеринден шартланы берууну юсюнден» 2020 жылда 17 апрельде чыгъарылгъан Указына тийишлиликде бегим этеме:

1. 2019 жылны 1 январьдан башлап 31 декабрине деритотчёт кезиуде айдаланы, къоранчланы, ырысхыны эмда ырысхы бла байламлы борчланы юслеринден отчёт берууну юнлери Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны норматив праволу актларында кёрюзюлген шартланы 2020

жылны 1 августуна деритотчёт кезиуде деп тохташдырырга.

2. 2019 жылны 1 январьдан башлап 31 декабрине деритотчёт кезиуде айдаланы, къоранчланы, ырысхыны эмда ырысхы бла байламлы борчланы юслеринден шартланы берууну юсюнден отчёт берууну Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны норматив праволу актларында кёрюзюлген шартланы юсюнден билдирууну бу Указыны 1-чи пунктунда тохташдырылгъан кезиуну эсге алып хайырланаргъа керекди.

3. Бу Указ анга къол салынган кюнден башлап кючюне киреди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы

К. КОКОВ

Нальчик шахар, 2020 жылны 24 апрели, №48-УГ

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны

БУЙРУГЪУ

1. Къабарты-Малкъар Республикада 1941-1945 жыллада Улуу Ата журт урушда Хорламны 75-жыллыгына аталгъан байрам ишлеге хазырлануу эмда аланы бардыруу жаны бла къурау комитетни бу буйрукъда кёрюзюлген къауумун къабыл кёрюрге.

2. Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны 2019 жылда 21 январьда чыгъарылгъан 1-РГ номерли буйрукъу кючюн тас этгенге санаргъа.

3. Бу буйрукъ анга къол салынган кюнден башлап кючюне киреди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы

К. КОКОВ

Нальчик шахар, 2020 жылны 20 апрели, №45-РГ

КЪМР-де 1941-1945 жыллада Улуу Ата журт урушда Хорламны 75-жыллыгына аталгъан байрам ишлеге хазырлануу эмда аланы бардыруу жаны бла къурау комитетни къаууму 2-чи бетде басмаланды.

Оператив штаб

Тизме кенгереди

КЪМР-де коронавирус жукугъан ауруу 243 адамда ачыкъланганды. Бир кюннге аланы санына 25 адам къошулгъанды. Ауругъа къажуу оператив штабдан билдиргенлери ча, бююннге 10,7 минг тест бардырылгъанды.

Бу вирусдан 21 инсан сау болгъанды. 1439 адам юлеринден тышына чыкъмай, медицина тинтулуден ётедиле. Ала ауругъанла бла тобешгенледиле. COVID-19 республиканы 41 элинде бла шахарында жайылганы тохташдырылганды. Бююнлюкте андан 76 нальчик къыйналады, кюннге аланы саны 8 адамга кёбейгенди.

Шимал Кавказны республикаларында ауруу жукугъанлары саны 2473-ге жетгенди. Бир кюннге уа аланы тизмеси

275 адамга кёбейгенди. Ахыр юч кюннге уа 777 инсан ауругъанды. Вирус жукугъанла бююннда Дагъыстанда (567 инсан) кёпдоле. Ингушетия уа сау болгъанлары (56 адам) бла ёлгенлени (13 адам) санына кёре алдады. Бююнлюкте анда 474 саусуз барды. Эм аз вирус Къарачай-Черкесде жайылыпды – 194 жукугъан.

Дуня башында уа коронавирус 210 къыралда барды, ауругъанлары саны 2,7 миллиондан асламды. Хал бююннда Американы бирлешген штатларында осалды. Бу материал хазыр этилген заманда саусула 886,7 миннге жетген эдиле. Россейде COVID-19 къыйналгъанлары саны 68 622 инсанга жетгенди.

ТИКАЛАНЫ Фатима хазырлагъанды.

Къырал башчы льготалы программаланы чырмаусуз хайырланырча этерге кереклисин къаты эсгертгенди

Ахыры.

Аллы 1-чи бетдеди.

Владимир Путин къыралны инсанлары кредит каникулла, бизнесменле уа льгота кредитле бла хайырланалмагъанларына энчи эс бургъанды. «Ахырда бермей къоядыла неда, заманын созуп, тыйгъычла этеди, заявление бергенлеге толтурулмазлык борчла салган шартла да бардыла. Оноуна жамауатха белгили этген азды. Аны таммалану жолларын белгилерге, болушлук керек заманда этилип, керти да къыйын жашуа болумга тошгенле аны бла хайырланалырча этерге керекди», деп къошханды ол.

Аны бла байламлы президент РФ-ни Правительствоосуна, Ара банкга къыралда болумну созерге, тийишли документлеге къысха заманын ичине тюзетиуле кийирип, льгота программала бла хар ким да чырмаусуз хайырланырча мадарла толтурурга бююргъанды. Путинни борчла жыйыл-

маз, банканы ишлеринде кемчиликле болмаз ючюн къолдан келгенни этерге кереклисин да чертгенди.

20 мартда уа Ара банк COVID-19 жукъганла кредитлерин төлеялмагъанлары ючюн тазирле салмазгъа чакыргъанды. Андан сора уа бир-бир банкла коронавирус жайылганы бла байламлы къыйын болумга тошген клиентлеге болушурга хазыр болгъанларын билдиргенди.

- Банкны жумушлары бла хайырланган инсан къыйын болумга тошсе, карантин бла байламлы ол ишлеген предпритияда къытылык башланса, борчу юлешип, төлеуени азайтырга хазырбыз. Сёз жашуа журт ючюн кредитни юсонден баргъанда, каникулла бериге болушукду, дегенди «Сбербанкны» правленини башчысы орунбасары Олег Ганев.

Былай себеплик этерге хазыр болгъанын ВТБ банк да билдиргенди.

Биринчи вице-премьер

Андрей Белоусов экономикага себеплик программага 12 миллиард сом бөлюннгенин билдиргенди. Андан сора да, 6,5 процентли льгота ипотеканы программасына 6 миллиард сом къоратылыкды.

Андрей Белоусов белгили этгенича, уллу предпритиялагъа болушлукту программада да къурала турады. Ол келир ыйыкъдан ишлеп башларыкъды. Былайда сёз уллу бизнесге предпритияны ишин жалгъытуга жетерик ахчаны юсонден барады. Бу программага 1 триллион сом бөлорге белгиленди. Льгота кредит эки жылга бериллики. Андрей Белоусов гитче эм орталыкъ предпритиялагъа кредитлерине субсидияла беруню юсонден да айтханды. Алай программа банклагъа къоранчы болганы ючюн анга тюрлениуле кийирликлиде.

ТИКАЛАНЫ Фатима хазырлагъанды.

Казбек Коков предпринимательле бла кризисге къажуа мадарланы сюзгенди

Ахыры.

Аллы 1-чи бетдеди.

Къабарты-Малкъарда 2 апрельде профилли оператив штаб къуралганды, экономика айныуу эм социал тохташуулукну жалчытырга болжалгъа салынмай тындырылык план жарашдырылып къабыл этилгенди, анга керек республиканы налогла, ортакъгъа төлеуле болжалгъа салынгандыла, аланы ставкалары азайтылгандыла, бегирек апчыган бөлумлеге болушлук этилинеди.

Кризисге къажуа мадарла 10 минг налог төлеулене жашуаларын женгиллендирилди. Сёзге, 2020 жылда налог салуу патент системаны хайырланганда база фойдалыкъны 16,6 сомгъа тошуоуу бла байламлы КъМР-ни законуну проектин Правительствоу къабыл кёрюп, Парламентни къарауна бергенди. Оноу кючюне киргинчи, патент-

ни эм аз багъасы 9600 сомдан 60 минг сомгъа дери эсе, ол амал къабыл этилгенден сора төленген налогну өлчөми бир сом болушукду.

Налог салууну упрощённый низамына керек аванс төлеуле эм 2020 жылны 1 мартына реестрге тошген гитче эм орта бизнес организациялары ырысхыларына налогла сентябрьни ахырына кечюроледиле. Эм апчыган бөлумлени тримесинде болган предпритиялагъа налог салуу ставкалары азайтыуу жаны бла оноугъа къарала турады. Энди налог салуугъа объектте «доходы» дегенин сайлагъанлагъа упрощённый системада ставка 6 процентден 1 процентге дери тошеди. «Доходы минус расходы» деп белгиленгенде – 9 процентден 15 процентге дери болурга болгъан ставка 5 процент чаклыгъа азаяды. Организациялары ырысхыларына

налог обнулениягъа келеди.

Андан сора да, КъМР-ни къырал иелигинде теппиримеген ырысхыны ортакъгъа алыу келишимлерине керек МСП субъектлеге аренда төлеуле болжалгъа салынгандыла. Бизнес-инкубаторлары майданларында ортакъгъа алыу төлеуле азайтылгандыла. Республиканы предпринимательствогъа билеклик этиу институтлары эм банклары кризисге къажуа энчи пакетле къурагандыла.

- Бу оноуаны барысы да ишлеп башлагъандыла. Ала мурдор мадарладыла, аны бла тохтап къалыкъ тийюлбюз. Сагъыш этерикбиз, тюзетирикбиз, башхаларын къошарыкъбыз, - деп чертгенди КъМР-ни Башчысы.

КъМР-ни Башчысына бла **Правительствону** **пресс-службасы.**

Жандауурлукъ

Жюрек халаллыкъ бла къайгырыулукъ

Коронавирус жайыла баргъан къыйын кезиуде кеп сабийли юйюрге, жангыз къалгъан къартлагъа, башха къолайсыз къауумлагъа болушурмурат бла Элбрус районну администрациясыны башчысы Залийханланы Къаншаубий бла Жер-жерли самоуправление советни таматасы Отарланы Исмайыл жандауурлукъ

акция къурагъандыла. Анга уа депутатла, жер-жерли властыны келечилери, предпритияла бла организацияла, предпринимательле да къошулгандыла.

Акцияны кезиюнде къыйылгъан ахчагъа эт алынганды эмда 165 хуржун къурашдырылганды. Аланы бир кесеги Георгий Победоносцини храмына

бла ара район больницагъа берилгенди.

Элбрус районда шёндю къыйын болумга тошгенле аш-азыкъ болушлук этиуге «Черкесский ренессанс» регион жамауат организация да къошулганды. Аны себеплиги бла тюрюл-тюрюл ашарыкъладан жыйшдырылгъан 25 хуржун юлешингенди.

Анатолий ТАЛАЕВ.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны 2020 жылда 20 апрельде чыгарылган 45-РГ номерли буйругуу бла къабыл кёрюлгенди

Къабарты-Малкъар Республикада 1941-1945 жыллада Уллу Ата журт урушда Хорламны 75-жыллыгына аталгъан байрам ишлеге хазырлануу эмда аланы бардыруу жаны бла къурау комитетни

КЪ А У У М У

Коков К.В. - Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы (къурау комитетни председатели)

Егорова Т.Б. - Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Председатели (къурау комитетни председатели орунбасары, ыразылыгына керек)

Мусукланы А.Т. - Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствоуну Председатели (къурау комитетни председатели орунбасары)

Ажиев В.Х. - Урван муниципал районну жер-жерли администрациясыны башчысыны къуллугун толтурган (ыразылыгына керек)

Асанланы А.О. - Къабарты-Малкъар Республиканы уруну эмда социал къоруулау министри

Ахохов Т.Б. - Нальчик шахар округну жер-жерли администрациясыны башчысы (ыразылыгына керек)

Ахубеков Ш.А. - Къабарты-Малкъар Республиканы промышленность эмда сатыу-алыу министрини къуллугун толтурган

Ашхотов И.А. - Къабарты-Малкъар Республиканы цифралы айныуу министри

Балкизов А.Х. - Бахсан муниципал районну жер-жерли администрациясыны башчысы (ыразылыгына керек)

Бердов Х.А. - Къабарты-Малкъар Республиканы Жамауат палатасыны председатели (ыразылыгына керек)

Борсов К.В. - Чегем муниципал районну жер-жерли администрациясыны башчысы (ыразылыгына керек)

Васильев С.С. - Россей Федерацияны Миллет гвардиясыны аскерлерини федерал службабыны Къабарты-Малкъар Республикада Управленисыны таматасы (ыразылыгына керек)

Воронин С.В. - Россей Федерацияны Къоркъуусулукну федерал службабыны Къабарты-Малкъар Республикада Управленисыны таматасы (ыразылыгына керек)

Говоров С.А. - Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствоуну Председатели биринчи орунбасары

Глятов Р.Х. - Зольск муниципал районну жер-жерли администрациясыны башчысы (ыразылыгына керек)

Дадов М.А. - Терк муниципал районну жер-жерли администрациясыны башчысы (ыразылыгына керек)

Езаов А.К. - Къабарты-Малкъар Республиканы жарыкъландыруу, илму эмда жаш төлюню ишлери жаны бла министрини къуллугун толтурган

Журавлев А.И. - Прохладна муниципал районну жер-жерли администрациясыны башчысы (ыразылыгына керек)

Залийханланы К.Х.О. - Элбрус муниципал районну жер-жерли администрациясыны башчысы (ыразылыгына керек)

Инжижиков С.М. - Лескен муниципал районну жер-жерли администрациясыны башчысы (ыразылыгына керек)

Калибатов Р.М. - Къабарты-Малкъар Республиканы саулык саклау министри

Кумахов М.Л. - Къабарты-Малкъар Республиканы культура министрини къуллугун толтурган

Куниев М.А. - Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствоуну Председатели орунбасары

Курашинов А.В. - Къабарты-Малкъар Республиканы гражданы

обществону институтлары бла байламлыкъла жюрютюу эмда миллетли ишлери жаны бла министрини къуллугун толтурган

Лисуан Е.А. - Къабарты-Малкъар Республиканы финансла министрини къуллугун толтурган

Маков Т.Э. - Россей Федерацияны Президентини Шимал-Кавказ федерал округда толу эркинлик келечисини аппаратыны Къабарты-Малкъар Республикада баш федерал инспектору (ыразылыгына керек)

Макушев А.А. - Къабарты-Малкъар Республиканы Тарифле эмда жашуа журтлагъа надзор этиу жаны бла къырал комитетини председателини къуллугун толтурган

Малкъарланы Ж.М. - Къабарты-Малкъар Республиканы Маданият хазнаны объектлерин саклау жаны бла управленисыны башчысыны къуллугун толтурган

Мамхегов Х.Х. - Бахсан шахар округну жер-жерли администрациясыны башчысы (ыразылыгына керек)

Мисостишов М.Х. - Россей Федерацияны Ич ишлерини министерствосуну Нальчикде линейный бөлумюню таматасыны къуллугун болжаллы халда толтурган

Павлов В.П. - Къабарты-Малкъар Республикада ич ишлени министри (ыразылыгына керек)

Пахомов Д.Ю. - Къабарты-Малкъар Республиканы аскер комиссары (ыразылыгына керек)

Рахайланы Б.М. - Къабарты-Малкъар Республиканы экономиканы айныуу министри

Саенко Т.В. - Май муниципал районну жер-жерли администрациясыны башчысыны къуллугун толтурган (ыразылыгына керек)

Сижажев Х.П. - Къабарты-Малкъар Республиканы эл мюлк министри

Тохов А.Д. - Къабарты-Малкъар Республиканы жер эмда ырысы бла байламлы халланы министри

Тараев И.В. - Прохладный шахар округну жер-жерли администрациясыны башчысы (ыразылыгына керек)

Устова Д.А. - Къырал учрежденианы - Россей Федерацияны Социал страховение фондуну Къабарты-Малкъар Республикада регион бөлумюню –таматасы (ыразылыгына керек)

Хасанов И.М. - Къабарты-Малкъар Республиканы спорт министрини къуллугун толтурган

Хубиев М.В. - Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствону Председатели орунбасары

Шауаланы И.П. - Къабарты-Малкъар Республиканы табигъат байлыкъла эмда экология министри

Шихабохов М.Х. - Урушну, урунуу, Саууланган кючлени бла право низамны саклауучу органлары ветеранларыны (пенсиячыларыны) Къабарты-Малкъар республикалы жамауат организациясыны таматасы (ыразылыгына керек)

Шогенов Ш.Х. - Къабарты-Малкъар Республиканы Архив службабыны башчысы

Шогенчуков М.Л. - Къабарты-Малкъар Республиканы курортла эмда туризм министрини къуллугун толтурган

ПАРЛАМЕНТ

Гитче эм орталыкъъ бизнесге - танг себеплик

Коронавирус инфекция жайылганы бла байламлы КЪМР-ни Парламентини президиуму кезиулю жыйылуу видеоконференция амал бла бардырылганды.

Депутатла эллиге жууукъ сорууну сюзгендиле. Ол санда «КЪМР-ни налогла жыйыуу бла байламлы бир-бир республикалы законларына тюрлениуле кийириуну юсюнден» законну проектине къраралганды. Аны КЪМР-ни Башчысы къргозгенди. Анда гитче эм орталыкъ бизнесге болушлукъну мадарларыны юсюнден айтылады.

Законопроектни магъаналылыгын эсге алып, депутатла аны кърисха заманны ичинде тинтип, Парламентни келир пленар жыйылыууну повесткасына кийиркидиле. Ол 29 апрельде боллукъду.

Дагъыда «КЪМР-ни 2019 жылда бюджетин толтурууну юсюнден», «2019 жылда Борчулу халда медицина страхованияны КЪМР-де жер-жерли

фондуну бюджетин толтурууну юсюнден» эм башха законны проектлери да тинтилгендиле. Ала депутатланы кърарауна берилгендиле.

Президиумда федерал законланы проектлери, РФ-ни башха субъектлерини законодательный башламчылыкълары да сюзюлгендиле. Ала да инсанланы саулукъларын сакълауну, физкультураны бла спортну айнытууну, Жер, Уру-

нуу, Юйор кодекслеге тюзетиулену юслеринден барады сѣз.

Депутатла муниципал власть органланы бир-бир келечилерин жер-жерли самоуправление органланы айнытууга салган кыйынлары ючюн Парламентни Сыйлы грамотасы бла сауугаларга оную этгендиле.

КЪМР-ни Парламентини пресс-службасы.

РЕЙТИНГ

Нальчикни мектеплери - бек игилени санында

Рейтингле къррагъан RAEX агентство 2015 жылдан берих федерал округлада бек иги школланы тизмелерин жа-

рашдырады. Ол бардыргъан тинтиуледе школну бошагъ-анладан вузлагъа ненчасы киргенине энчи эс бѣлюнеди.

2019 жылны эсеплерине кѣре, 18 минг школдан университетлеге окуугъа 190 минг адам тохташхандыла.

Алай бла Шимал Кавказ округда, былтырча, быйыл да биринчилик Нальчикни 2-чи номерли лицейиндеди. Андан сора да, бек иги 20 мектепни къауумуна 14-чю гимназия, 32-чи эм 9-чу номерли мектепни да тюзгендиле. Аланы барысында да окутуу иште тюрлю-тюрлю методикаланы хайырланадыла, сабийлени сейирлери болгъан усталыкълагъа кѣре дерслени бардырадыла, жангы технологияланы да сингдиредиле.

Сѣз ючюн, 2-чи лицейде 56 кружок хакъсыз ишлейдиле. Аладан сора да, тюрлю-тюрлю секцияла бла клубла да бардыла.

КЪАСЫМЛАНЫ Аминат.

ЭЛЕКТРОКЮЧ

Хар юйге да - «акъыллы» сѣтчикле

«Россети Шимал Кавказ» энергокомпания быйыл СКФО-да токну эсеплеген 102 минг «акъыллы» прибор орнатыр умутлуду. Компанияны бизни

республикада бѣлюмюнде айтханларына кѣре, ала бу ишге кѣп къалмай 1,4 миллиард сом къроратырыкъдыла.

Быллай сѣтчикле ток къа-

лай, къачан, неллай бир хайырланылгъанын жик-жиги бла эсеплейдиле. Аладан асламысы - 42,3 эмда 35 минги - Дагъыстанда бла Чеченде орнатыллыкъдыла. Дагъыда Ингушетияда - 8,7, Къабарты-Малкъарда - 6,2, Ставрополь крайда - 5, Къарачай-Черкес бла Шимал Осетия республикаланы эксинде да - 4,6 минги боллукъду.

Эски сѣтчиклени орунуна жангыларын орнатыу ишни компания кесини тийишли программасына кѣре бардырады. Аны болжалы 2030 жыл бла чекленеди. Ары дери битеу да 1,2 миллион прибор жангыртыллыкъды. Компанияда айтханларына кѣре, анга 11,6 миллиард сом къроратыргъа тюзерикди.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

Партия жашау

Волонтер къымылдаугъа къошула барады

«Единая Россия» партия пандемияны кезиуонде кыйын жашау болумгъа тюзгенлеге болушлукъну бардырады. Кыйралны битеу регионларында да волонтер арала ачылгандыла. 90 мингден аслам волонтер кюн сайын адамланы тилеклерин толтурадыла. Битеу да бирге уа арала 288 минг инсаннга себеплик этгендиле.

- Бизни волонтерларыбыз бюгон болушлукъ кѣрек болгъан жердедиле. Сѣз ючюн, Грозныйде бла Сочиде саусузлагъа гемодиализге жетерге болушадыла. Саратов областда аналагъа балаларына ашарыкъла, юйретиучю оюнла келтиредиле. Кѣп сабийли юйорлеге аш-суу бла болушадыла, #ПомогиУчитьсяДома акцияны чеклеринде уа Жарыкъландыруу министерство бла билимни дистанция амал бла алгъан школчулагъа ноутбукла, планшетле сатып аладыла. Битеу ахшылыкъланы санап чыкъгъан да кыйынды, -дегенди партияны Генеральный советини секретары Андрей Турчак.

КЪМР-де партияны волонтер арасыны башчысы - «Единая Россияны» регион бѣлюмюно секретарыны орунбасары Дмитрий Парафилов билдиргенича, республикада ара 26 мартда ачылганды. «Ол

партияны башчысыны жамауат приѣмныйинде айны ичинде ишлейди. Кюн сайын а ары республиканы инсанлары телефон бла сѣлешедиле. Кѣрек болгъанлагъа аш-суу, дарманла, медицина, препаратла жетдиребиз, сорууларына жууапла беребиз. Битеу да бирге уа ара 123 адамны бирикдиргенди, анга «Единая Россияны Жаш гвардиясы» эмда «Хорламны волонтерлары да къошулгандыла», -деп чертгенди Парафилов.

Битеу да бирге уа бюгонлюкде 214 тилек келгенди, алагъа кѣре 91 юридический болушлукъ этилгенди. Сѣлешгенлени асламы тамата тѣлюню келечилеридиле. Бир тилек да жууапсыз къалмайды.

Республикада бу къымылдаугъа Къырал Думаны депутатлары да къошулгандыла. Алай бла Адальби Шхагошев Нальчикде абаданла эм сакъатла тургъан интернатха 10 тюрлю дарманны сатып алыргъа аха бѣлгенди. Псыншоко, Благовещенка, Кременчуг-Константиновское элдеде жашагъан кѣп сабийли юйорлеге бла кеслери тургъан пенсиячылагъа уа депутат Ирина Марьяш аш-суу хуржунла юлешгенди.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

Игилендириу

Автомобиль жолла, эл орамла да жангыртыладыла

Къабарты-Малкъарны Транспорт эм жол мюлк министерствосундан билдиргенлерине кѣре, быйыл республика магъаналы жолланы жюз километри чакълы бири мардалагъа келиширча боллукъду. Эллени ара орамларына да аслам эс бурулады. Алай бла кърисха заманда Акъ-Сууда, Лашкутада, Шалуш-када, Кубада, Псынадахада, Урухда, Дейскоеде, Алтудда, Кишпекде, Сармаковода эм Псынабода тийишли ишле башланырыкъдыла.

Зольск районда да алты элни «Кавказ» трассагъа къошхан «Псынадаха - Залукодес - Дженал - Камен-

номостское» жол кърисауу жангыртылады. Андан сора да, жолчула 3 минг чакълы адам жашагъан Псынадаханы Ленин атлы ара орамыны 2,6 километрин тапландырып бошай турадыла. Кѣп болмай аны мурдорун таш къуюп кючленгенлеринден сора 1,5 километр чакълы кесегине асфальт жайылганды. Ызы бла жаюу жолла, чыракъ чыпынла салынырыкъдыла эм башха жумушла да тамамланыллыкъдыла.

Саулай айтханда, игилендириу ишлени быйылны ахырына бошар мурад этиледиле.

МАГОМЕТЛАНЫ Сулейман.

Жангычылыкъ

Шахарлагъа - аудиожолоучулукъ

Шимал-Кавказ федерал университетни студентлери СКФО-ну шахарларына аудиогидле къррау турадыла. Бюгонлюкде Ставрополь эмда Эссентуки бла шагъырей этерик аудиожолоучулукъла хазырдыла. Проектни автору Анастасия Пшеничнаяды.

Жууукъ заманлада орус эмда инглиз тилдеде жети аудиогид кърраргъа белгиленеди. Ол санда Нальчикге, Пятигорскда Лермонтов бла байламлы жерлеге, Владикавказгъа эмда Шимал

Осетияны Куртатин тарына жолоучулукъла бардырыллыкъдыла. Битеу материалла да хакъсыз мобил аудиогидлени халкъла аралы платформасына салынадыла.

Аудиогидлени къррау бла Шимал-Кавказ федерал университетни 2017 жылда ачылгъан Welcome-арасыны резидентлери кюрешедиле. «Аудиогиды по СКФО» деген проект 2019 жылда Шимал Кавказны жаш тѣлюсюню «Машук» форумуну грантына тийишли болгъанды.

Уллу Хорламны

75-жылпыгына

Лелюкаланы Зарахмат Огыры Малкьарда 1913 жылда тууганды. Юйорде жангыз жаш болганы ючюн төрт эгеч да аны бек багъалагандыла эмда эркелетгендиле. Аталары агъач къалауур болганды. Аны бла жашчык гитчелей окьуна агъачха жюрюп, анда битимлени, жаньуарлары да таныргъа, билирге юйренгенди. Аны ол билими Уллу Ата журт урушну кезиунде бек болушанды. Ол дарман хансла бла кесини, башхаладан да кеплени жараларын сауэтгенди. Зарахмат аскерде къулулк этгенде, анга фин къазауатха къатышыргъа да тюшгенди. Ол бир жылы барган эсе да, бек къыйын кёрюнгенди анга. Нек дегенде таулада ёсген жашха ёзен жерледе лыжалда уруш этген тынч болмагъанды. Алай ишден къоркъа билмеген, чыныкъган жаш андан атына, тукьмуна кир къондурмай къайтханды.

ЗАРАХМАТНЫ ШАПТАЛЛАРЫ

Ол къыйын кюнлени Зарахмат сагъынргъа артык бек сиймегенди. Жаланда бир жол, къадалып соргъанымда: "Кеп зарауатлыкь сынаргъа тюшгенди совет аскерчилеге, къышны сууукьлугъу да бек апчыхтханды. Бизни полкуну декабрь айда элтген эдиле. Биринчи къазауатда окьуна кеп нёгерим жоулганды", - дегенди ол, мудахланып.

Аскерден къайтып, мамыр жашауа энди киришейим дегенлей а, Уллу Ата журт уруш башланады. 1941 жылда Зарахмат фронтха кетеди. Аны фин къазауатда сынаун эсге алып, блокадалы Ленинградха жибердиле. Тасхачыланы жауу взводуна мараучусуна, кеп башха аскерчилегега, тынчлыкь жокь эди. Алагъа кеп кере кечеле бла душман бегитилип турган жерлеге барыргъа тюшгенди. Бир жол а ёлюмден да кюдчен кутулгандыла. Зарахмат бла нёгерлери, билмей турганлай, фашистлеге тюртюлюп къалгандыла. Андан атышыу башланганды, тасхачыла душманни да иги кесек солдатны бла офицерин къырып, алайдан алай кетгендиле.

Мен заман саргъалтхан бир документни къолумда тутума. Ол 2007 жылгъа дери жашырынлыкьда тургъанды. Анда былай жазылады: "Жауу разведка взводу мараучусу, къызыл аскерчи Лелюкаланы Ассаны жашы Зарахмат 1943 жылда 10 февральдан жыйырманчысына дери Песчанка элли къатында фашистле бла барган къанлы къазауатда, жашауна къоркъуу болганына да къарамай, эки дзотну да тунчукьдурургъа деген буйрукьну толтура, фашистле окь жаудуруп турган жерге биринчи жетип, аладан төртүлени жойгъанды". Ма ол жигитлиги ючюн таулу жашны бла аны юч нёгерин "За отвагу" майдал бла сауагъалагъандыла.

Зарахмат а дагъыда "За оборону Ленинграда", "За боевые заслуги" майдаллагъа да тийишли болганды. 1945 жылы апрель айында уа жаралы болуп госпитальгъа тюшгенди. Врачла окь тийген къолуну кесип кетермесек жарарыкь туюлюду деп кеп кере айтхандыла, болсада ол алай этерге къыймагъанды. Госпитальдан чыкьгъандан

сора, кесине дарман хансла бла багъып, къолун сакълапгъанды.

Аскерден эркин этгенлеринден сора уа Зарахмат Шаурдатха къайтады. Бир кечени юйонде къалып, Къыргъыз ССР-ге атланады. Анда атын бла анасын, эгечлерин да табады, ишге да тохтаиды. Бир кесекден а Лайпанланы Къаракъыз бла юйор да къурайды. Алагъа бир бири ызындан алты бала туады. Барысы да жашла. Биринчи ючюсю жыл да жашамай ёледиле. Ала къабыр юлюшлерин Къыргъызда тапхандыла. Дагъыда ючюсю уа аталары,аналары бла бирге Огыры Малкьаргъа къайтадыла.

Зарахмат жашларын эрин-мезге, адетли, намыслы болургъа юйретгенди. Аланы аякълана келгени, бирер усталы алып, ишлеп башлагъандыла. Ол кеси уа, атасыча, агъачны суйгенди, аякълары жюрюрге къойгъанлары къадарда анга къалауурдукь этгенди, аманлыкьчыладан къоруулагъанды. Кеп терек, юкля да салгъанды. Аланы араларында шаптал тере-

кле да аз туюлюдуле. Ала бююнлюкде да, желде шууудай, исси жайда тегерекке салкынлыкь бередиле, бай тирликлери бла уа эллиени сыйлайдыла. Зарахматны шапталлары аны атын унутдурмайдыла.

Алай аны балаларына Алау узакь ёмюр бермегенди. Тамата жашы Магомед иги кесек заманын Нальчикден Огыры Малкьаргъа автобус жюрютюп тургъанды, элли жылында ауушханды. Ортанчысы Абдул-Муталиф жыйырма бир жылында суугъа батып ажылы ёлгенди, бек кичилери Ибрагим а алтмыш жылына дери алты ай жашамай дунясын алышханды. Зарахмат кеси да кеп жашамагъанды - жаланда 70 жыл.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

Урушну ахыр кюнлеринде

Бу сурат 1945 жылда Берлинде алыннганды. Уруш бошалган кюнледе. Сол жанындан биринчи оруслу жашды - Семихов Иван. Ортадагы уа холамлыды - Аталаны Азгорну уланы Хусей. Бийик тау элибиз Холамдан барып уруш эте, Берлинге дери жетгенди. Бююнлюкде сау-саламат Урванда сабийлерини къолунда жашайды. Онг жанындагы уа Ерощенко Николаиды. Ол а украинлиди.

Жашла ючюсю да миномётчула эдиле. 120 миллиметрлик топ-

дан атдырып, немисли фашистлеге кеп заран салгандыла, Уллу Хор-

ламгъа кеслерини къыйнларын къошхандыла. **ОСМАНЛАНЫ Хыйса.**

«Ёлюмсюз полкуну» - онлайн халда

«Россейни Ёлюмсюз полкуну» битеуроссей жамауат къымылдау, Хорламны кюнюн артыкъда юбилей жылында белгилеуно магъанасы къалай уллу болганын эсге алып, аны бла бирге къыралда бу къыйын заманда инсанларьбызны саулуукьларын сакълар ючюн этилген оноулары толтура, акцияны онлайн амал бла бардырыну дурус кёргенди. Ол 2020 жылда 9 майда Россейни инсанларына, узакьдан болса да, жууукьларыны бла ахлуларыны жигитликлерини юсюнден хапарларгъа онг берликди.

Быйыл 27 апрельде Жангылыкьла инфор-

мация агентствону майданында «Ёлюмсюз полк - онлайн» проектни презентациясы ётерикди. Акциягъа къатышырыкь адам «Россейни Ёлюмсюз полкуну» битеуроссей жамауат къымылдауу сайтында (www.polkrf.ru) неда «Банк Памяти» сайтта, неда «ВКонтакте» эм «Одноклассники» социал сетельде керекли шартла бла форманы толтурургъа эмда урушха къатышхан жууугъуну суратын салыргъа боллукуду. Кесини суратларын да къошаргъа керекди.

«Суратла бла барыну» Россейни, ол санда Москваы, медиаэкранларында тюрлю-тюрлю

online-платформалада эмда «Россейни Ёлюмсюз полкуну» www.polkrf.ru сайтында кёргозюрге белгиленеди. Эсгертуе: алгъаракьла Россейни Президенти Владимир Путин Хорламны Парады бла «Ёлюмсюз полк» деген акцияла корона-вирус жайылгъаны бла байламлы 9 майдан башха заманга кёчюрюлгенлерин айтханды. Къууанчылы ишле, халкъны, жууукьларыны суратларын алып, орамлаха чыгып барганы да быйыл эпидемияны къоркъуу кетерилгенден сора бардырылмай къаллыкь туюлюдуле, дегенди.

Туудукьланы эслеринде сакъланьрча

Россейни Президентини оноуу бла 2020 жыл Эсгертуеу бла Махталукьну жылыча белгиленеди. Башланган класслада декаданы чегинде «Орус сёз» басма (Москва шахар) дерсен тышында бардырылган «Туудукьланы эслерин сакълайыкь»

зияны гитче классларыны бла къошакь билим берген педагоглары да болгъандыла. Аланы «Уруш кюйдюрген сабийлик», «Урушну жоллары бла», «Ол къазауатны кёрген сабийлеге...» дегенча ишлерин белгиленгендиле. Сагъынылган ишледен биринчиси, аны 2

Шамурзаланы Аминат бла 4 «Б» классны устазы Татьяна Могилевец хазырлагъандыла. Бу ишле барысы да гимназияда болган жыйылыуада хайырлангандыла, ол тубешиуле сабийлени Ата журтха суйемкликлерин ёсдюрюуге, халкъыбыз эм аскерийиз

деген ишлени методика разработкаларыны фестиваль-эришиуон къурагъанды. Аны мураты бийик чыгъармачлыкь кюнлери болган устазланы ачыкълауду, Уллу Хорламны юсюнден эсгерилуени сакълауду алчы педагог сынамын жайыду.

Къураучуланы адресине Россейни кеп жерлеринден аслам ишле жиберилгендиле. Фестиваль-эришиуде проектлерин башланган школаны орус тилден бла адабиятдан, инглиз тилден устазлары, директорланы окутуу-юйретуеу иш жаны бла орунбасарлары кёргозгендиле. Аланы араларында Тырныауздан 5-чи номерли гимна-

«А» классны педагогу Светлана Бахтиева хазырлагъанды, тылда къалган, концлагерьлеге тюшген эм урушну огурусулугъун сынагъан сабийлеге аталгъанды. Авторла Светлана Бахтиева бла Наталья Лукьянская (3 «В» классны устазы) тинтиулеринде гитче къауумну Уллу Ата журт урушда болган затла бла, Ата журтубузн тарых бетлеринде жерлерин тапхан жигитликле бла шагъырейлендирдиле.

Ючюнчо иш Уллу Ата журт урушда сабийлени къошумчулуукьларыны эм ала Хорламга къошхан юлюшлерини юсюнден хапарлайды. Аны 4 «А» классны устазлары

ючюн ёхтемликлерин кёчюрюуге, Уллу Ата журт урушну жылларында совет аскерчилени жигитликлерин хурметлеуге юйретууге аталгъанла эдиле.

Эришиудеги проектлеге багъа бичгенле белгилегенлерица, ишле барысы да тематикагъа кере хазырлангандыла, аланы магъаналылыкьлары, къураулылары да излемлеге кёредди. Эсепде Тырныаузда 5-чи номерли гимназияны башланган классларыны биз огырыда атларын сагъынган устазлары он призёрну араларындадыла. Аны уллу жетишимге санаргъа боллукуду.

ТЕМИРЛАНЫ
Анатолый.

ЖЫЛЛА, АДАМЛА, КЪАДАРЛА

ЮЙЮРНЮ ЖАЗЫУУНДА МИЛЛЕТИБИЗНИ ТАРЫХЫНЫ ШАРТЛАРЫ

Кенделен элли къруралыууна, жамауат болууна да кыйын салган тукь-умладан бирлери Махийларыдыла. Ала Холамдан келгендиле ары. Аланы араларында юлгоге келтирчала бардыла: Жанмырзаны, Муратны юйюрлери. Биринчини беш жашындан тёртосюн таньганым себепли, бюгон аланы суйюп эсгереме.

РАМАЗАН

Жанмырзаны тамата жашы Рамазан 1910 жылда туугь-

анды деп жазылады. Алай а, мен оюм этгенден, ол андан жашыракь болургьа керекди. Ол урушха 1942 жылда 115-чи Къабарты-Малкъар кавалерист дивизияны кърурамында кетгенди. Ары 40 жыл жетмеген адамланы алгъандыла. Юч минг бла жарым (кылыч деп санагъандыла) адамны ичинде жартысы ары дери къолда ушкоч тутмагъанла болгъандыла. Дивизия Ростов тийресинде баргъан къаты сермешледен сора уллу халабалыкъда оную этер адам болмай, сау къалгъанланы бир къаууму кеси башларын алып къачхандыла.

Архивле айтханнга кере, октябрь айгъа дивизия юч мингден аслам адамын тас этгенди. Жоюлгъанла – 878, тас болгъанла – 928, жаралыла – 846... Къалгъанланы уа башха аскер бёлюмлеге къошуп, фашистле Сталинградха баргъан жолланы кесерге ийгендиле. Махийланы Рамазан аланы араларында болгъанды. Ол Харьков тийрелеринде жоюлгъанды.

Аны юй бийчеси, Байчекуланы Махайны кызы Хабибат, юч жаш ёсдюргенди: Амин белгили журналист эди, Шамил жашауун милицияда ишлеп ётдюргенди, Борис агъач уста болгъанды.

ШАУХАЛ

Ол 1913 жылда туугъанды. Эл школну жети классын бошагъанлай, аны Мечиланы Кя-

зимни жашы Асхат бла бирге Краснодарда ФЗУ-да слесарьгъа окургъа жибергендиле.

Ол кезиуде анда педрабфакда Чочайланы Рамазан, Гочаланы Магомет, Будайланы Хусей, Цораланы Суфиян да билим алгъандыла.

Анда клубда жарыкъландырыууну биринчи наркому Анатолий Луначарский бла тюбешиуге къатышханын айтыучу эди Шаухал.

1930-1932 жыллада Орджоникидзеде педрабфакда окургъанды. Анда ол жыллада Чабдарланы Къасым эл молк институтда, Сотталаны Адилгерий пединститутда, Эфендиланы Зухра, Мақытланы Афуажан, Искандерланы Зайнаф, башхала да медтехникумда, Текуланы Махай бла Айткеланы Мариям а финанс-экономика техникумда, Мақытланы Исхакь сатыу-алыу школда окургъандыла. Ала бир бирлерин къалай татлы кёргенлерин юлгюдю бизге.

Окуп къайтханлай, Шаухалны Бедикде (Аман-Къабакь) 379-чу къумалы совхозгъа партя кыйекада ишлерге ийгендиле. Бир кесекден районну комсомол организациясыны (400 чакълы адам) секретарына айыргъандыла. Кенделенде Этезланы-Къолда биринчи колхоз ферма тамам ол заманда къруралгъанды, Хаймашада бишлакъ завод ачылгъанды.

1934–1935 жыллада Шаухал Комсомолну Малкъар округ комитетини секретары болгъанды. Ол заманда кече Шыкъыда къалыргъа тышгенде, аны жашы Ахматны иги таньгъаны себепли, Къазимде болгъанды къонакъда.

Андан арысында ол халкъгъа билим беруу ишни кърурау бла кюрешгенди. Москвада курслада жарыкълау наркомну экинчиси Надежда Крупскаягъа тюбеп, аны бла ушакь этгенди. Артда, анга къагъыт жазып, Басхан аууздунда школланы окурчу керекле бла жалчытханды.

Уруш аллы жыллада Шаухал дагъыда партияны район комитетини кадрла бёлюмю таматагы болуп ишлегенди. Нальчикде Али Шогенцуков бла бир юйде татлы жашагъанды. Уруш башланганлай, анга

Винницагъа машинала элтген жоюк эшелонну ашырыргъа бюургъандыла. Фашистле башындан бомбала ата тургъанда, ол тынч иш болмагъанды. Андан арысында, аскер-юрист академияда эки ай окуртуп, Тау-Артында 103-чю стрелковый бригаданы аскер трибуналына салгъандыла.

Кёчгюнчюлюкде Махийлары Къыргызстаннга Кенг-Булуунга тышгендиле. Анда Шаухал законлукьну сакълау жаны бла ишлегенди. Бери къайтхандан сора, КъМКЪУ-да тарых бёлюмде окургъанды, орта молкледен оноучу къуллукьлада урунганды. Юй адамы Гюлюйланы Зоя бла ол Валерий эмда Светлана деп жаш бла кызы ёсдюргенди.

АЛИЙ

Жанмырзаны бу жашы 1917 жылда туугъанды. Эл школну бошагъандан сора биринчи малкъар студияны кърурамында 1935 жылда Москвада

Театр искусствону Луначарский атлы россей институтуна кирип, анда окургъанды.

Сыфатны жашы ол кезиуде алынган «Александр Невский», «Волга, Волга» кинофильмдеде эпизодлагъа чакъыргъандыла. Ол студия 1940 жылда окурчу бошاپ, Къайсын кёчюрген юч уллу диплом спектакль хазырлап келгендиле: Лопе де Веганы «Къой шауданы», Вс. Ивановну «Бронепоезд 14-60», Мольтерни «Скапенни хыйлалары». Айхай да, алада ойнагъанды Алий, алай не рольда болгъанын айталмайма.

Малкъар театрыны айыры заманы эди. Болсада Уллу Ата журт уруш башланып, эр кишилени асламысы ары кетгендиле. Ол санда Махийланы Алий да. Урушну кезиуонде ол, жаралы болуп, эсин ташлап, жесирликке тышгенди. Андан къачып, совет аскерчилиге къошулгъанды. Алай ол замандагы арталлыда терс жорукьлагъа кере, пленнге тышоп, артка къайтханлагъа, аланы терсликерин, тызлюклерин сурай турмай, къаты сюд этгендиле. Алай бла бир тырлюк бир хыянаты болмай тургъан Алийни жыйырма беш жылгъа Норильскге жибергендиле.

Ол анда комбинатда ишлегенди. Сталин ауушхандан сора, кёп башхаланыча, аны да эркин этгендиле. Алай ол таулула артка къайтханычы Норильскде тургъанды. Анда юйюрлю-юйдегили болгъанды. Алийни юй адамы Бапыналаны Марзият, прокуратурада ишлеп башлагъан биринчи таулу кызы, ары жалгъан дау бла тышгенди.

Ол кыйын болумда ол анда врач болуп ишлеген Василий Тепляковха баргъанды. Белгили режиссёр Валентин Тепляков аланы жашларыды. Марзият 1954 жылда эркин болгъанлай, Къыргызстанда жууукьларын кёрюрге барып, Алийни хапарын анда эшитгенди эм артка къайтханлай, аны излеп тапханды. Ала алай бла танышхандыла. Василий экинчи жыл ауушханды. Бир къауум замандан Бапыналаны кызылары алагъа алай сакъ болуп тургъан Алий бла байлагъанды жашауун.

Таулула бла тенг къайтхандыла ала ата журтха. Алий театрда ишге киргенди, алай «Таулада танг жарыйды» деген биринчи оюндан сора, аман адамла къагъыт жазып, тутмакъда тургъанды деп, аны жолун кесгендиле. 1996 жылда дуниясын алышханычы ол консерва заводда махтаулу ишлеп тургъанды. Ала, Валентинден сора да, Тахир бла Зухра деп эки сабий ёсдюргендиле. Валентин Тепляков театры сайлагъанында, айхай да, Алийни юлюшю уллуду.

КЪУБАДИЙ

Ол 1927 жылда туугъанды. Уллу Ата журт уруш аллы жыллада школда иги окургъан жашны колхоз эсепчи этгендиле. Тилесе да, жашды деп,

аны урушха жибермегендиле. Билими иги болгъанын эсге алып, курслагъа ийип, Элзбрус районну халкъ сюдонде нотариус этгендиле. Бир кесекден а сюдде толтуруучуну къуллугъун бергендиле.

Кёчгюнчюлюкде Къубадиий Иваново район араны Госодепечение биригуиюнде инспектор болгъанды. Эки жылдан аны Чуйда торф къазгъан

жерде десятник этгендиле.

Ата журтха къайтханда, эллилери аны Кенделен эл советине секретаргъа айыргъандыла. Ол колхозда партия комитетини секретары, склад таматасы, ревкомиссияны председатели болуп да тургъанды. 1980-1990 жыллада уа Дом бытагъа таматалыкъ этгенди. Ол анда кийим тикген ателье, энчи цех, телевизорлагъа ремонт этген пункт, чач кыркькыучу жер ачханды.

Бир ненча кере Къубадиий район советге депутатха да айыргъандыла. Ол иги кесек майдал, махтау къагъытла бла да саугъалангъанды. Абдуллааны Аминат бла бирге ала юч сабий ёсдюргендиле: Юрий, Сакинат, Анжелика.

МУРАДИН

Мурадин жашланы кичилери болгъанды. Ол 1928 жылда туугъанды. Аны жетген жыллары кыйын болуп, уллу билим алалмагъанды, алай элибизни эсли адамларындан бири эди. Къыргызстанда эл молкде ишлегенди.

Ата журтха къайтханда уа, сегиз жылы колхозда агъача къраручу болгъанды. Андан арысында заманы жетип солугъа кетгинчи Орус Басханда «Заря коммунизма» деген колхозда жылкычы, малчы болуп ишлегенди.

Мурадин бла юй адамы Дебискаланы Лейла беш кызы бла эки жаш ёсдюргендиле: Фатимат, Шахидат, Разият, Марзият, Зоя, Магомет, Артур.

Туудукьла бары да, таматаланы юлгюлеринде – кими устаз, кими врач, кими тызлюкню кърорулау жаны бла, кими башха усталыкъ алып, жашайдыла, урунадыла, таматаланы сыйларын тутайдыла.

Бу жангыз юйюрню къадарында миллетибизни келген жолуну шартлары сакъланадыла. Жашланы аналары Маккаланы Шакъманны кызы Бислю болгъанды. Аны эгечи Жумхарийни уа – Мусукаланы уллу келинлерини, атамда уллу кыйыны бар эди. Ол аны ёге ыннасы болгъанды. Атам аны бек суйгенди, атына да Жумарукь деп къубултуучу эди.

МУСУКАЛАНЫ Сакинат.

Алгышпау

Аллахдан ийманыбызны күчлендиририн, ауругъанлагъа саулуку беририн тилейбиз

КъМР-ни муфтийи Хазратали Дзасежев республиканы муслиман жамауатын ораза башланганы бла алгышлаганды.
- Ырахматлы эм рахимли Аллахны аты бна! Хурметли дин къарындашларым бла эгечлерим!

Сыйлы Рамазан ай жетди. Ол тѳзюмлюкно, ахшылыкъланы, чомартлыкъланы, сабырлыкъланы, ырахматлыкъланы кезиуюдо. Бу айда акыбалыкъ жыл саннга жеткен, саулуку къойган, жолоучулукъга чыкъмагъан хар муслиман Аллахуталаны буйругу бла кюндоз кесин ашдан-суудан тыярга борчлуду. Аны юсюнден Сыйлы Къуранда былай айтылады: «О, ийнанганна! Сизге ораза борч этилгенди, аллыгызда халкълага ол борч болганыча...» (2-чи сура, 183-чю аят).

Ораза – муслиманланы бирикдирирге себеплик этген сейир кезиуюдо. Бу кюнде биз салларыбыз, аксылыбыз, ниетлерибиз бла да бютюдю жууук болганыбызны сезебиз. Ол муслиман жамаут бир болганын кѳргѳзтеди: битеу дуняда да миллионла бла адамла айны ичинде бир жорукъланы, тѳрелени, излемлени толтурдыла!

Аны бла бирге ол бизни къатыбызда жашагъан муслиманланы, башха динлени келечилерини жарыуларын къайгырырга ийреткен заманды. Ораза къыйын жашу болумга тюшенлеге, къолайсызлагъа, зорлук сынагъанлагъа жан ауртууну, жакъсыннуу юлпосон кѳрѳзтеди.

Бу кезиую аламан шартларындан бири – къолдан келгенлеге къыйналып жашагъанла сангаганын ангыларга он бериледи. Суу кюню кесин ашдан бла суудан тыйгъан муслиман аулазынрга онгу болмагъанла кѳрген къыйынлыкъларга тюшоенди. Алай бла динни ангылагъанла, билгенле кеслерини жамаутда жууаплыкъларын ангылайдыла. Ол а оразаны баш мурагъарындан бирди. Алай къолайсызлагъа, къыйналып жашагъанлагъа къуру Рамазонда угъай, жылны ичинде болушурга тийишлиди.

Быйыл а бу ай энчиди, бошалга ушамайды. Ол а оразаны баш мурагъарыны бла байлапты межитледе намаз къылынырыкъ туююдо, жамаут бирге ауз ачарыкъ туююдо. Ол санда тарауны намаз да юде этилдилик. Бирге жыйылып, бу ырахматлы кезуге къураныр онгубуз болук туююдо.

Алай ийманы болган инсан не сыну

да Аллахдан келгенин, ол бизге берилген ахшылык, халаллык болганын ангыларга борчлуду. Бизни Жаратхан бу кюнде адам улуну битеу дуня башына жайылган арууу бла сынаиды. Ол алай нек болганы юсюнден сагыш этерге тийишлиди. Аллахутала бизге ахшылыкъланы, жандауурулукну, табийгъатха сыймекликни, тѳгеректеде адамла бла байламыкъланы тюз къурауну, бу дуняга кѳз къарамыбызны алышып, къыйналып жашагъанлагъа билеклик этерге борчлу болганыбызны эсгертеди.

Аллахуталадан аруудан къыйналгъанлагъа саулуку тилейбиз. Сыйлы ай сынауларыбыз жегил болурларына себеп этер деп ышанобыз. Бизге бу сейир заманда юйорюбюз, сыйген адамларыбыз бла болурга, бирге Къуран окурга, намаз къылырга, динни юсюнден ушакъла бардырырга онг чыкъганды.

Дин къарындашларым бла эгечлерим! Ораза кесини ашдан-суудан тыйыу бла чекленип къалмайды. Ол Аллахуталаны юсюнден сагыш этуно, анга баш урууну, ийманыбызны күчлендириуюно, аны бла бирге уа осал къылыкъларыбыздан къутулууну заманды. Аны ючюн Рамазан берген онгла бла толусунлай хайырланып, кесигизге, юйорюбюзге, республикабызга, къыралыбызга ахшылыкълар келтиргизни тилейме.

Къабарты-Малкъарны муслиманларын Рамазан ай башланганы бла жюрегинден алгышлайма. Аллахутала мамырлыкъланы, тынчылыкъланы, сакъларын, ийманыбызны күчлендиририн, бу айны динде айтылганыча ѳдѳрѳрге къаруу беририн тилейме. Аллах не жумушубузда да болушун!

Басмагъа **ТИКАЛАНЫ Фатима** хазырлагъанды.

2020 жылда Рамазан айда беш цуахты намаз къылыууну заманы

Апрель / Май	Эртген намаз – сарашны заманы	Кюню чыкъгъан заманы	Тюш намаз	Экинди намаз	Ашхам намаз – ауз ачхан заман	Жасы намаз	
24	Байрым кюн	03:37	05:10	12:14	16:03	19:00	20:43
25	Шабат кюн	03:35	05:09	12:14	16:03	19:01	20:44
26	Ыйых кюн	03:33	05:07	12:14	16:04	19:02	20:46
27	Баш кюн	03:31	05:06	12:14	16:04	19:03	20:48
28	Геуюрге кюн	03:29	05:04	12:13	16:05	19:05	20:49
29	Бараз кюн	03:27	05:03	12:13	16:05	19:06	20:50
30	Орта кюн	03:26	05:01	12:13	16:05	19:07	20:51
1	Байрым кюн	03:24	05:00	12:13	16:06	19:08	20:52
2	Шабат кюн	03:22	04:59	12:13	16:06	19:09	20:54
3	Ыйых кюн	03:20	04:57	12:13	16:06	19:10	20:56
4	Баш кюн	03:18	04:56	12:13	16:07	19:11	20:58
5	Геуюрге кюн	03:16	04:55	12:13	16:07	19:13	20:59
6	Бараз кюн	03:15	04:53	12:13	16:07	19:14	21:01
7	Орта кюн	03:13	04:52	12:13	16:08	19:15	21:03
8	Байрым кюн	03:11	04:51	12:13	16:08	19:16	21:05
9	Шабат кюн	03:09	04:50	12:12	16:09	19:17	21:07
10	Ыйых кюн	03:08	04:48	12:12	16:09	19:18	21:09
11	Баш кюн	03:06	04:46	12:12	16:10	19:19	21:10
12	Геуюрге кюн	03:04	04:46	12:12	16:10	19:20	21:12
13	Бараз кюн	03:03	04:45	12:12	16:10	19:21	21:14
14	Орта кюн	03:01	04:44	12:12	16:10	19:23	21:16
15	Байрым кюн	03:00	04:43	12:12	16:11	19:24	21:17
16	Шабат кюн	02:58	04:42	12:12	16:11	19:25	21:19
17	Ыйых кюн	02:57	04:41	12:12	16:11	19:26	21:20
18	Баш кюн	02:55	04:40	12:12	16:13	19:27	21:22
19	Геуюрге кюн	02:54	04:39	12:13	16:12	19:28	21:24
КЪАДАР КЕЧЕ							
20	Бараз кюн	02:52	04:38	12:13	16:12	19:29	21:25
21	Орта кюн	02:51	04:37	12:13	16:13	19:30	21:27
22	Байрым кюн	02:50	04:36	12:13	16:13	19:31	21:28
23	Шабат кюн	02:48	04:35	12:13	16:13	19:32	21:30

КъМР-ни Муслиманларыны дин управлениясы.

Сарашны эртген намазга азан башланганын бир неча минут алгъа бошарга тийишлиди.
Ораза-байрамны кюню энтта шарт тохташдырыллыкълды.

МЕДИЦИНА

«Бюйрекледен ташла уллула эселе, операциясыз къутулур амал жокъду»

Кече, кюн демей бизни бюйреклерибиз чархыбызны зараллы затлардан тазалап кюрешедиле. Бармыды амал аламы аурутмай сакъларга? Аны юсюнден Ново-Ивановское элли терапевти Маргелланы Келимант бла ушакъ этгенбиз.

- Жаз башында бюйреклеге жюк кѳбюрюкми жетеди?

- Этилген тергеулеге кѳре, бизни къаныбыз хар жети-сегиз минутда бир кере чархыбызда толусунлай айланып чыгъады. Ол бек ауур ишди. Аны юсюне жаз башы кесеклени, сууукъланы, тийишлисича аш ашамагъаныбызны, мытырлыгъыбызны алагъа кѳп тюрлю тапсыз затланы да къошчугъуз – была барысы да бюйреклени ишлерин къыйын этедиле. Аны акхыры а – жаш адамлада окъуна терк-терк тубей башлагъан бюйреклене таш ауруду.

- Таш ауруну сылтауларын айтсагъыз эди.

- Сылтаулары белгилдиле: чархда болгъан затланы бири бирин алышындырыулары бузулса, эрмезлик тузла къурауны башлайдыла, ташла да ма аладан къураадыла. Бюйреклене бу ауругъа келтирген ич эм тыш сылтаула аз туююдо: сууну физика-химия халы (уролитазны башланууна себеплик этген кальций тузлары кѳп болгъан суу);

исси хауа бла байламлы адамны чархында сууну азайуу; А эм В витаминлени къауумуну жетишмегенлери; бир-бир дарманла бла (сульфаниламидлени, аскорбин кислотаны) С витаминни кѳп хайырланганыбыз; кюшю неча мысты ашы ашагъаныбыз; урунуу болумланы осаллыкълары; тириликсиз жашу этиу. Дагъыда бюйреклени эм сийдик тамырланы тапсыз ишлеуери (пиелонефрит, цистит, простатит эм башха ауруду); чархда веществоланы алышынуларыны жорукъларыны бузулуулары; аш орунуу эм чегилени аурудулары; кѳп заманны тепмей туруу (санында сынган болса - иммобилизация).

- Ташла кеслерин билдирмей турурга боллукъмууду?

- Хау, адамла асламысында ташны болгъанын сезмейдиле. Аны ултразвук бла неча рентген бла къарагъанда, лаборатория тинтиле бардыгъанда табадыла. Адам ауругъанын таш чархындан чыгып башлагъанда неча уллу болгъанда билгени да аз тубемейди. Сюйсе, сыймесе да, ол торленуелени уа сезмей къаллыкъл туююдо - ала бек къыйнайдыла.

Асламысында бюйреклени таш аурудулары бел тийреде чачнуудан, тутуудан башланадыла. Алай аурудан багъуу кѳп тюрлюдо, аллай эсе уа, аламы эки къауумга юлеширге боллукъду: консерватив эм оперативный къауумлагъа.

Операция этергеми, огъесе этмезгеми? Былайда ауругъанын халын, жыл санын, аруу клиника жаны бла къарагъанда къалай баргъанын, таш къалайда болгъанын, бюйрекни болумун, ала бла байламлы аурудула эсге алынырга керекдиле.

Ташла гитчечикле эселе, сийдикни кетерине чырмаулукъ этмейдиле, инфекцияны да жукъдурлукъ туююдо, ол себепден аламы кетерична багъуу да керек туююдо.

- Диетаны юсюнден а не зат айталыкълсыз?

-Тохташдырылган диета бла ашасагъыз, сууну ичюнуу жорукъларын сакъласагъыз, сийдикни адамны чархындан кетерлик ханс сууланы эм врач айтхан бир-бир дарманланы ичип турсагъыз - тамамлыкъл этерикдиле.

УЗИ бюйрекни таш арууу башланганын ачыкъласа, гитче кристалла къурала башлагъанларын кѳргѳзсе - «суу бла аруу» амалны хайырланса игиди: къарын ач кезиуде бир жолгъа 0,5-1 литр суусун зат(жангы сыра, сютлю чай, минераллары аз болган гара суу ичере керекди).

Заманында не къадар да харбыз ашарга болады. Ол адамны чархындан сийдикни кетереде эм бюйреклене ичлерин жууды. Ол жараша эсе, аны жети - он кюнден бир кере бардырырга боллукъду. Жарашмай эсе уа, аны

орунуна сийдикни кетерлик ханс сууланы неча врач айтхан дарманланы ичгиз.

Бюйрекле чанчасала, жылы сууда жуунугъуз неча белгизге грелка салыгъыз. Солуугъузга жарарыкъ неча ауруну тунчукдурлукъ дарманланы (но-шпаны, баралгини, аналгини) ичереге да болады. Бюйрекледен ташла уллула эселе уа, операция этмей къутулур онг жокъду.

- Къоркъмай къаллай бир суу ичере керекди?

-Хайырландырылган (ашалгъан) минг килокалория ючюн литр чакълы бир суу ичере керекди. Белгилисича, адамны аш-азыкъ кюнюк мардасы эки минг килокалорияге жете кетеди. Аш-азыкъ бла адам бир литр чакълы сууну да шорпа халда, токъсан процентлери суу болгъан кѳгетле, жемишле ашап да хайырланады. Ётмекни окъуна кырыкъ проценти сууду. Дагъыда эки литр сууну ичюу адамны чархыны ишлеуон бек къыйын болумга туююредди. Адамны чархында мылы кѳп болса, жюрекле да аурулукъ жетеди, адамны этинде болгъан белокла да эрип башлайдыла, тер да кѳбейеди.

Кюнюу узунна бир литр бла жарымдан кѳп сууну жалаанда къызыу кюнде неча ауур ишде ишленгенде ичереге боллукъду, артерия басымлары уллу болгъанла, жюреклери, бюйреклери ауругъанла уа сууну эм суусуну затланы не къадар аз ичере кюрешинле.

БАЙСЫЛАНЫ Марзият.

Росгвардия

Кеслери алларына кыалмагъанларын сезгенлери артыкъда магъаналыды

Звездный элде Росгвардияны бѐлюмюню аскерчилери кыйын жашуу болумгъа тюшген, кыолайсыз юйорлеге болушхандыла. Артыкъда керекли ун, эт, сютден этилген ашарыкъла, бал туз, чѐплеу жау эм башха ашарыкълары бла артыкъда гвардиячыла юйорлеге кеслери жетдиргендиле.

- Бизни аскерчиле болушургъа, билеклик этерге не заманда да хазырдыла. Кыолайсызла, кыйналып жашагъанла кеслери алларына кыалмагъанларын сезгенлери артыкъда магъаналыды. Биз а алагъа не заманда да себеплик этерге хазырбыз, деп чертгенди оператив жумушла жаны бла батальонну командири майор Тигран Ахвердов.

Росгвардияны КъМР-де Управлениясыны пресс-службасы.

Жолну улайгъан адам ѳтѳп барады. Мен ол тиширѳуну хар жыл сайын Уллу хорламны кюнѳнде ѳмюрлюк отну кыатында кѳрѳючѳмѳ. Ол ары, кѳкѳреги орденленден, майдалламан толуп, жылтырап, алай келичѳчѳдѳ. Ол заманда, тиширѳу эсгертеме голле сала туруп, жазгы кюн, аны кыучакълап, ийнакълап, аны ариулугъуна кыуанып: «Кыарачыгъыз мынга!» – деп,

жангыз жашына?

«Бу жашауу келген тиширѳуну шахарда кюнѳнде толужай ингирде, былай ариу кийинип, жашил орамны ѳрге баргъанында болур, тоба, мен англамагъан бир магъана», – дедим кеси кесиме.

Окъла сызгъыргъан ачы кызауатны кезиунде бу тиширѳу да кѳргенди кыйынлыкъ. Майдалларына кыарап, санасанг, башхаладан артыкъ

излеу, жангызлыкъдан кытулургъа кюрѳеши, алдау, кыуралмау... ѳмюр-ѳмюрюне анга нѳгерлик этген тохтамагъан кюрѳеши, сора... тиширѳу ариулугъу, таукелиги.

Болгъан эди бир кесекке нагъа сыппы – жашы дунясын алышкынчы... «Анам сѳлѳше, телефон да башха тюрлю зынгъурдайды, аны халине кѳре: кѳлю иги болса – кыуанчылы, жарсыса – мудах, ачыуланса

Мусукаланы Сакинат

Кѳзлери уа мудахдыла

Хапар

сѳйюнчѳлюк айтханча, кесини жарыгъын, кыызгъанмай, тѳгерекге уллу юлѳшле этип чадады да, алайдагыла эслерин анга бурдадыла. Кюн угъай, ол тиширѳу, аны майдаллары жарытханча болады бу уллу дуняны.

Бюгюн ол тиширѳу терекле кыурашалагъан жашил орамны озуп барады. Жерге ыразылыгъын айтханча, аны ачитмазгъа кюрѳѳгенча, акырын-акырын атлай. Аны юсѳнде жѳнгил кыолап жыйрыгъы барды. Крепдешин жыйрыгъы. Ол асыры ариуан болур, азчыкъ, анга тиерге, аны этеклери бла ойнаргъа сѳйѳп, аланы аз-маз кымылдаттады, алай, базынып, толу иелиг а аталайды.

Аны кѳргенимлей окъуна, былайда бир келишмеген зат болгъанын акылымдан алгъа кыарамын эслеп, тохтап, саламлашама, эсими буруп кыарайма бетине. Жыйрыгъы жарыкъ болгъанлыкъгъа, кѳзлери уа нечик мудахдыла. Ма ала келишмейдиле бир бирине, сора жыл саны.

Танымасам, озуп кетер эдим. Бусагъатда уа не хорлайды – сейирсиниумѳ, айымы? «Бу жыл санда, жашы да ѳлюп тургъанлай, бу жарыкъ бетли, кюн кибик жыйрыкъ да кийип, чачын да кысхартып, кѳзюн-кыашын бопп айланмаса болмаймыды?! – дейме кесим кесиме. – Таулу тиширѳу ушайды да...»

Жолда бара, иште, юйде да кѳзюнден кетмейди ол. Аны дунядан замансыз кетген бурмачач жашы, ба-рыбыздан да жарыкъ адам, эсеме тѳшѳп, кюсѳнѳнеме, жарсыйма. Алай...

Артада иги кесек сагъыш этгенден сора башха оюмгъа келме – андан, анасындан, бек ким жарсырыкъды аны

окъуна. Ол кюнледе бу бек жаш адам боллукъ эди. Уруш аулакъланы, белгисизлик эки жанын да букъу этген, кыоркыулу жолланы келе туруп, не сагъыш этерге боллукъ эди ол, хар сѳз да, ушакъ да: «Уруш бошалса...» – деп, алай башланган заманда? Ол былай ариу кюнде Ата журтунда, жумуш, буйрукъ, кыайгы да кыумай ызындан, кызауатдан кыайтмагъан, жашлай кыалгъан, баш иеси бла, экиси да жашчыкъларыны кыолчыкъларындан тутханлай, акырын, тѳгеректен тансыкълыкъларын ала, шѳш атлай барыргъа термиле болур эди, баям. Алай болмады.

Сабийини бетин кѳрмеген баш иеси, сѳймекликден, насыпдан да юлѳшюн алып бошагъынчы, уруш аулагъында жыгъылып, атасыз ѳсдюргенди баласын. Тиширѳу ол тѳлюденди – эр киши сабийлени, аталарыча, жигит, жигер да болургъа, балта, чалгыш тутаргъа, атха минерге, бир сѳз бла айтханда, аталарына ушаргъа юйретген тѳлюденди. Не кѳрмегенди таулу тиширѳу?! Бу да аладан бириди. Кѳп ауур жолла келгенди ол.

Кырал органлада ишле-гени себепли, душманла жууукъ келгенде, тиширѳу таурга кетерге тѳшѳдѳ. Ол, кыагъанагъын да эгенине аманат этип, юйден чыгъып бара туруп, алай жиялгъан эди жашчыгъы, ма ол мен таныгъан бурмачач, кѳккѳз жашы, алай таралган эди, эки кыолчыгъун анасына созуп, таш-агъач жарып. Кѳп жылла тѳтенде да: «Аны ол кюннѳгѳ кычырыгъы кыулагъымдан кетмейди», – деп жарсы эди анасы – бу тиширѳу.

Ызы бла кѳчюнчѳлюк. Сора, жангыз баласыны да кыолундан тутханлай, насып

уа – кыайрылып!» – деп кюлючѳ эди жашы.

Артада уа... бир кыар бурдум эте жаугъан кюн кѳрген эдим аны – кыара тону бла кыара кесуе болуп бара эди жолда, желде кыагъыла тургъан ауанача. Бир бек кыоркыгъан эдим ол кюн аны бушуундан – орамны бирси жанына ѳтѳп, болуш эдим. Алай чексиз ачыу бар эди аны бетинде, кѳзлеринде, аркыасында, кыола-рында...

Аны жапсарып сѳз дуня башында болмагъанын аныгъалап, аны былай, керегича, терк табып кыоламазлыгъыма тѳшюнгенден, жарсы, ауара болуп, жолну бу жанында сѳйелип, жияй эдим, ол а – ары жанында, желни хорларгъа кюрѳеши, бара эди...

Ол затла бары да эсеме келгенде, сейирсингеними, айып этгеними да магъаналары эрип кыалдыла. Мен аныгъадым ол алай нек этгенин. Аныгъадым да, тиширѳу ыразы болдум. Ол кыартлыкълары эриши, насыпсыз, кыарыусуз, ауруулу да болгъанын, ачыу, бушуу адамны кыалай амалсыз этгенлерин бизден бѳкѳдѳрѳургъа кюрѳешеди. Нек денсен ол затла, аллыбызгъа былай туура чыгъып, ала бла бетден-бетте тѳбѳшип кыалгъакъ, ол кыар бурдум этген кышкы кюнча, жашауубузну мудах этерикдиле, сагъышларыбызны уа – ауур.

Жашайбыз биз, ѳмюр-ѳмюрде бизни кыартлыкълары эрип кыалдыла. Мен аныгъадым ол алай нек этгенин. Аныгъадым да, тиширѳу ыразы болдум. Ол кыартлыкълары эриши, насыпсыз, кыарыусуз, ауруулу да болгъанын, ачыу, бушуу адамны кыалай амалсыз этгенлерин бизден бѳкѳдѳрѳургъа кюрѳешеди. Нек денсен ол затла, аллыбызгъа былай туура чыгъып, ала бла бетден-бетте тѳбѳшип кыалгъакъ, ол кыар бурдум этген кышкы кюнча, жашауубузну мудах этерикдиле, сагъышларыбызны уа – ауур.

Адам эм закон

Кыулугъуна базынып

РФ-ни Следствие комитетини КъМР-де следствие управлениясыны келечилери Урван районну администрациясыны алгъыннгы башчысына уголовный иш ачхандыла. Ол РФ-ни УК-сыны 286-чы статьясыны 2-чи кесегине бузукълукъ этгенине ишеклик барды. Башхача айтханда, ол жер-жерли самоуправление власть органны келечиси кыулугъун артыгы бла хайырланганы ючюн терсленеди.

Следствие тохташдыргъаныча,

районну башчысы 2015 жылдан 2019 жылгъа дери кезиуде кыларал жашырынлыкъланы юсѳнден федерал законлагъа эмда муниципал кыулукълу юсѳнден регион излемлеге бузукълукъла этип, администрацияны бир-бир кыулукълуларыны айлыкъларына кыошакъла тохташдыргъанды. Ол а бюджетте кыоранчла этгенди.

Уголовный иш УФСБ-ны шартларына кѳре ачылгъанды. Ол андан ары тинтиледи.

Халкъ аслам жыйылган жерде чачдырыр муратлы эдиле

Республиканы юч инсанына РФ-ни СК-сыны КъМР-де следствие управлениясыны келечилери уголовный ишле ачхандыла. Ала кыауум адам, алгъадан келишип, теракт хазырлагъанлары, РФ-де террорист организациягъа саналгъан кымылдуу кыурагъанлары, инсанланы терактла бардырыргъа кыатышдырыргъа умут этгенлери, талауур, сауутланы, кѳп санда наркотиклени законсуз жюрютгенлери ючюн терсленедиле.

Уголовный ишден белгиле этилгенича, 23-жыллыкъ жаш, РФ-де ишине чек салынган халкъла аралы террорист организацияланы ниетлерин тюзге санап, Урван районда аны бѳлюмюн кыурагъанды. Анга 26 эмда 23-жыллыкъ танышларын кыошханды. Кыу-

ралгъан кыауумну санында ала республиканы инсананы машинасын сыйыргъандыла. Андан сора да, законлагъа бузукълукъла этип, сауутла, наркотикле сатып алгъандыла.

Дагыда детонатор кыолду да болгъандыла. Ол а аскер керекледе хайырланылады, кеси да чачдырыучу зат хазырлагъанда керекди. Алай бла ала кеслери чачдырыучу зат жыйгъандыла, аны ауурлугъу 1,7 килограмм тротилге жетеди. Аны халкъ аслам болгъан жерде атдырыргъа умут этгендиле.

Болсада ала муратларына жетмегендиле. Терактны хазырлагъан кезиуде право низамны сакъланчуланы кыола-ларына тѳшгендиле. Уголовный иш сѳднѳгѳ кыараууна берилгенди.

От не сылтау бла тѳшгенди?

Урван районну прокуратура-сында от тѳшѳюню сылтаулары тинтиледи. КъМР-ни прокурору Николай Хабаров этилген кыоранчланы тергерге буургъанды. Эсигизге салайыкъ, надзор ведомствону мекамыны отуларындан биринде от 15 апрельде ишчи кюн бошалгъандан сора кыбыннганды.

Бу ишни болумун ачыкълар мурат бла от тѳшѳю-техника экспертиза бардырыллыкълары. РФ-ни МЧС-ини КъМР-де Баш управлениясыны От тѳшѳюге кыажау бѳлюмюню кыулукълулары бла бирге мекамда тинти-уле бардырылгъандыла, анда

ишлегенле эмда кыалауурла суралгъандыла. Тинтиулени кезиунде экспертле терк кыбыныргъа кыоркыулу суусун неда от салгъанда хайырланган затланы тапмагъандыла.

Отну хатасындан бир неча надзор иш, тинтиулени эсе-пери бла документле эмда офис мебель кюйгендиле. Жууаплы кыулукълулагъа битѳу документлени жангыртургъа буйрукълла берилгендиле.

Тинтиулени РФ-ни СК-сыны КъМР-де следствие бѳлюмюню кыулукълулары бардырадыла. Бу ишни прокуратура контрольгы алыгъанды.

Жаралары энтта да кыйнайдыла

Транспорт прокурор «Россейни темир жоллары» компаниягъа сѳдге дау бергенди. Анда темир жолда ачыгъан акылыбалыкъ болмагъаннга ача тѳлеуно юсѳнден айтылады.

Нальчикни транспорт прокуратурасына тиширѳу аны 15-жыллыкъ жашы «Нартан-Нальчик» темир жолну 38 километринде «Минеральные Воды-Нальчик» электровозну хатасындан ачыгъанына таркыгъанды.

Жаш алайда кѳп ауур жарала алгъанды, аланы асламы ба-

шына келгендиле. Ол жарсыулу иш жылны аллында болгъанды, алай бюгюннге дери да ол сау болмагъанды, энтта кесине бакъдырады.

Аны бла байламлы Нальчикни транспорт прокуратурасы «Россейни темир жоллары» компаниягъа сѳдге дау этгенди. Прокурор жашха кѳрген кыйынлыкълары ючюн 100 минг сом тѳлерин излейди, деп билдиргенди бизге прокурорну болушлукълу Эсен Маргушев.

Машинасын жюрюталмай

Жолда жюрюно жорукълары жаны бла инспекторла «Кавказ» федерал трассада аварияны сылтауларын тинтедиле.

24 апрельде 10 сагъат 35 минутта Нарткъаладан 36-жыллыкъ водитель «Лифан» машинада Нальчикден Урваннга

бара болгъанды. Нартан элли тийресинде ол, машинасын жюрюталмай, жолундан чыкългъанды эмда алайда терекге урулгъанды. Алгъан жараладан эр киши алайда окъуна ауушханды.

Следствие кыауум жол болумну сылтауларын сѳзедди.

СУРАТ ЭТИОД

Адай-Суу

Суратда сиз көргөн ариу жер Төбөн Адай-Сууду. Чучурну таза тау суулары Чегемден чыгып, бир кесек барсанг, сол Чегем черекке кошүладыла. жанында кыяла ортасындады. Аны аты

ТЁЛЕУЛЕ

Ток ючюн борч этилмесе игиди

Быйыл экинчи апрельден башлап келир жылны аллына дери коммунал жумушла ючюн заманында төлемей турган хайырланычулага тазир салыммазлыгын, бу кезиуде аланы юйлерине барган ток да кесилмезлигин билдиргендиле «Каббалкэнергону» пресслужбасындан.

Анда айтханларына кере, бу оноу РФ-ни Правительствоосу-ну 424-чю номерли бегимине тийишлиликке, кеси да коронавирус ауруу жайылган кыйын кезиуде инсанлагыа билеклик этер умутда чыгырылганды.

Алай бу бегим ток ючюн төлеуно бериу борчдан эркин этмегинин аныларга керекди. Аны жыя кетгенликке, арта барын да бирге төлерге тышерикди, ол а бек кыйын көржюрге боллугу баямды. Республиканы ток бла ышангылы жалчытуу төлеуле заманында жыйылганларына кере болганын, шендюю осал эпидемиология болумда энергетикле ишлерин чырта тыймай бардырганларын да

унтурга керек тойюлду.

Ахчаны организацианы офислерине бара турмай, аны www.kabbalkenergo.ru интернет-сайтында «Энчи кабинетге» кирип, неда «Сбербанк Онлайн» системаны хайырланып көчюрге боллукду.

Дагыда «Юйде олтургуз» деген чакырыну эсге алып, хайырланычуларына битеу жангы информацияны «Каббалкэнерго» СМС-билдириуле бла жиберип тебирегенди. Аны алып башларга сыйгенле квантиядя басмаланган телефон номерге селешип, сотовый телефонларыны номерлерин билдирирге керекдиле.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

СЁЗБЕР

ЭНИНЕ: 1. Кавказ миллетни адамы. 6. Шималда кечинген пухлу кыанатлы. 9. Зухраны суйгени. 10. Жумушак кюмюш бетли металл. 14. Кючюк. 15. Кюурулган нартюхден ун. 16. Кем да, артык да болмаган. 21. Салкын жер. 22. Аны тойда бек кыарулу жашла сындыргандыла. 23. Узун сабаклы гюл. 26. Буу. 27. Берекет. 28. Атылуучу зат. 31. Тёзюм. 32. Бек кыарулу, төзюмлю адам. 33. Бал чибинге ушаган, алай хайырсыз кыанатлы. 36. Чилле кумач. 37. Агыч аяк. 39. Нарт батыр. 40. Кёчюп айланыучу миллет.

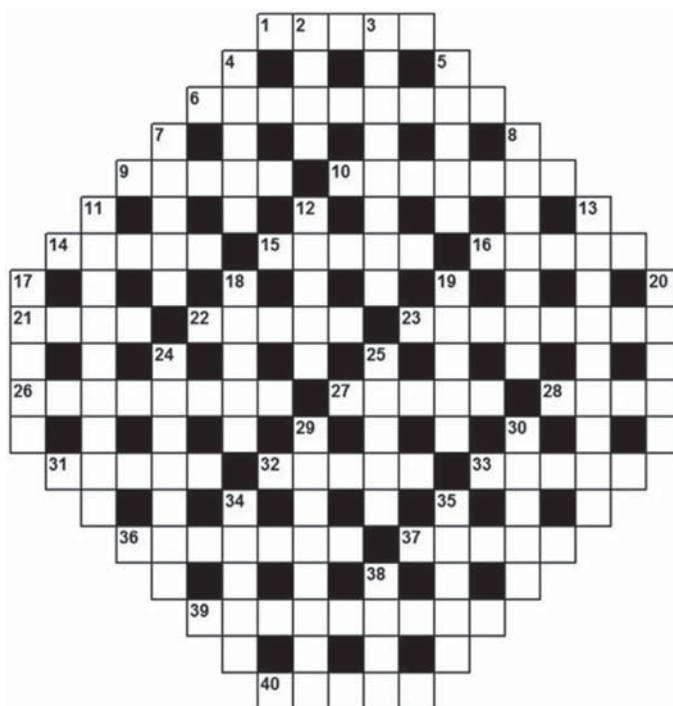
ЁРСИНЕ: 2. Ат тагыучу чыпын.

3. Жюрек кыуанч. 4. Ат эришуу. 5. Белгили малкыарлы Малкыарукяны ..... 7. Кыарачайны бек биринчи адамы. 8. Аны жерден алгандыла. 11. Кыажулуку. 12. Жауунну «юю». 13. Кесин тап жюрютуу. 17. Таулула тери ийлеучю агыч. 18. Ушкок. 19. Эрттегили аскерчини саууту. 20. Биз анга табынабыз. 24. Кырал кыурулушну тюрлюсю. 25. Сыйлы жукя кумач. 29. Факыра. 30. Чархча ишленген төгерек темир. 34. Адамны жазыуу. 35. Алгын Тёбөн Чегемге Чежюк ..... дегендиле. 38. Сабий оюнда уллу ашык.

ГАЗЕТНИ 45-чи НОМЕРИНДЕ
БАСМАЛАНГАН СЁЗБЕРНИ ЖУУАПЛАРЫ:

Энине: 7. Чомпарас. 8. Герпегеж. 11. Мурса. 12. Келин. 13. Кыбыламан. 16. Таукан. 17. Чыран. 18. Налтех. 21. Арасат. 22. Муркку. 23. Арауан. 24. Таурух. 29. Аламат. 30. Забат. 31. Буйрук. 35. Чоппахарс. 37. Ашлау. 38. Малла. 39. Шахтаран. 40. Гыйдыран.

Ёрсине: 1. Кыоруулау. 2. Апасы. 3. Кыартык. 4. Герман. 5. Гелеу. 6. Кемирчек. 9. Алысын. 10. Алабай. 14. Кыарамашак. 15. Хашкурдук. 19. Сабан. 20. Хумай. 25. Алгышбай. 26. Тарпан. 27. Жаухар. 28. Хумаллак. 32. Чолпан. 33. Аралыу. 34. Тахта. 36. Жагыын.

Учредительле: Кыабарты-Малкыар Республиканы Парламенти бла Правительствоосу

Баш редакторну орунбасары
ТЕКУЛАНЫ Хауа

РЕДКОЛЛЕГИЯ:
АТТАЛАНЫ Жамал
(баш редактор)
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат
(баш редакторну орунбасары),
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис
(жууаплы секретарь),
ТРАМЛАНЫ Зуухра,
МУСУКАЛАНЫ Сакинат,
ТИКАЛАНЫ Фатима,
УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ТЕЛЕФОНЛА:

Редакторну приемный - 42-63-01. Баш редакторну орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 42-66-85. Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркинликлерин кыоруулау жаны бла Кыабарты-Малкыар регион инспекцияда 2016 жылда 19 декабрьде регистрация этилгенди.

Регистрация номер — ПИ № ТУ07-00118. Индекс - 51532

Газетни басмагы «КыМР-Медиа» ГКУ-ну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет «Издательство «Южный регион» ООО-ну типографиясында басмаланганды. Ставрополь край, Ессентуки ш., Никольский, 5а орам

Номерге графикге кере 19.00 сагытта кюл салынады. 20.00 сагытта кюл салынганды.

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН
ЧЫГЪАРГАНЛА:

Кучукланы Сафият, Кетенчиланы Зульфия - жууаплы секретарыны орунбасарлары;
Баллианы Феруза - (1,2,3,11-чи бетле), Геляяны Валентина- (4, 9,10, 12-чи бетле) - корректорла.

Тиражы 1452 экз. Заказ № 808
Багыасы 15 сомду.

РЕДАКЦИНЫ ЭМ
ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар,
Ленин аты проспекте, 5
электрон почтасы:
elbor_50@mail.ru